ჰეიდარ ალიევი

აზერბაიჯანელი ხალხის საერთო ეროვნული ლიდერი

ნარგიზ რეჯებოვა
შეჰლა კულიევა
ზემფირა ალიევა

მუსიკა

ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებების მე -2

კლასებისათვის მუსიკის საგნის

სახელმძღვანელო

© “Şərq-Qərb” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti

გთხოვთ ამ გამოცემასთან დაკავშირებული თქვენი
შენიშვნები და წინადადებები გამოაგზავნოთ
info@eastwest.az და **derslik@edu.gov.az**
ელექტრონულ მისამართებზე. წინასწარ მადლობას
მოგახსენებთ ჩვენთან თანამშრომლობისათვის!

ŞƏRQ-QƏRB

სარჩევი

განყოფილება	თემა	გვერდი
სიმღერის ჟანრი	1. პატრიოტული სიმღერები	6
	2. მუშაობისას შესასრულებელი სიმღერები	8
	3. აკვნის სიმღერები	10
	4. სიმღერა-თამაშები	12
მარშის ჟანრი	5. სპორტული მარშები	14
	6. სალაშქრო მარშები	16
	7. საზეიმო მარშები	18
ცეკვის ჟანრი	8. შრომითი ცეკვები	20
	9. სახუმარო ცეკვები	22
	10. გმირული ცეკვები	24
	11. სიმღერა, მარში, ცეკვა	26
მელოდია, რიტმი, ტემპი	12. მელოდია და ინტონაცია	28
	13. მუსიკალური რიტმები	30
	14. ნელი, საშუალო და სწრაფი ტემპები	32
წყობა, ზომა, დინამიკა	15. მაჟორული წყობა	34
	16. მინორული წყობა	36
	17. მუსიკალური ზომა: «ერთი და, ორი და»	38
	18. მუსიკალური ზომა: «ერთი და, ორი და, სამი და»	40
	19. ხმის ძალა – დინამიკა	42
	20. მუსიკალური ენა	44
შინაარსი და ფორმა მუსიკაში	21. შინაარსი მუსიკაში	46
	22. მუსიკალური სახეები	48
	23. ერთნაწილიანი მუსიკალური ნაწარმოებები	50
	24. ორნაწილიანი მუსიკალური ნაწარმოებები	52
	25. სამნაწილიანი მუსიკალური ნაწარმოებები	54
საკონცერტო დარბაზში	26. კომპოზიტორი-შემსრულებელი-მსმენელი	56
	27. აფიშა	58
	28. კონცერტისთვის მზადება	60
	29. საზეიმო კონცერტი	62

საზი

გამარჯობა, მეგობრებო! ძალიან მოხარული ვართ, რომ მუსიკის გაკვეთილებზე გხედავთ. წელს ჩვენ ერთად გავაგრძელებთ ჩვენს მოგზაურობას მუსიკის სამყაროში!

სალამური

მუსიკალური ნაწარმოების მოსმენის წესები:

დასაწყისიდან დასასრულამდე ყურადღებით მოუსმინეთ.

მოსმენისას დაიცავით სიჩუმე.

სიმღერის შესრულების წესები:

სწორად დადექით.

ჩაისუნთქეთ ცხვირით, პირით ნელ-ნელა ამოისუნთქეთ.

სიმღერა გამომსახველად იმღერეთ.

აქტივობების პირობითი ნიშნები:

მღერა

მოსმენა

ცეკვა

დავალება

ლექსიკონი

თვითშემოწმება

სახელმძღვანელოში მოცემულ QR კოდებს რომ მიმართოთ, შეგიძლიათ მიიღოთ თემასთან დაკავშირებული უფრო საინტერესო ინფორმაცია.

1-ელი განყოფილება

სიმღერის ჟანრი

სიმღერა მუსიკალური ჟანრია.
ის წარმოიქმნება სიტყვისა
და მუსიკის შერწყმით.

გაკვეთილი

1

პატრიოტული სიმღერები

რატომ არის
სიმღერები
სამშობლოს შესახებ
ჩვენთვის საყვარელი?

სამშობლო მხოლოდ მიწა არ
არის! სამშობლო ჩვენ ვართ
ყველა! არსებობს ბევრი სიმღერა,
რომელიც უგალობს ჩვენს
სამშობლოს და მოგვიწოდებს მისი
დაცვისაკენ. ასეთი სიმღერებიდან
ერთ-ერთია აზერბაიჯანის
რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნი.
ის გამოხატავს ჩვენს ეროვნულ
ერთიანობას – აზერბაიჯანელობას.

**სახელმწიფო ჰიმნი ყველა ქვეყნის მთავარი სიმღერა
და სახელმწიფოს ერთ-ერთი სიმბოლოა.**

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნი

მუსიკა უზეირ ჰაჯიბეილის, *სიტყვები* აჰმედ ჯავადისაა.

1 მოცემული სიტყვებიდან აირჩიეთ ისეთები, რომლებიც შეესაბამება ჰიმნის ხასიათს.

მშვიდი, ჯადოსნური, საზეიმო, ნაზი, პატრიოტული, გაბედული, სევდიანი

უზეირ ჰაჯიბეილი გენიალური აზერბაიჯანელი კომპოზიტორია.მისი მუსიკა ჩვენი ეროვნული-სულიერი საგანძურია. კომპოზიტორის მსოფლიოში ცნობილი ნაწარმოებები სიყვარულით სრულდება.უზეირ ჰაჯიბეილის მიერ დაწერილი აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნი და სიმღერა"დღესასწაულის დღე" გამოხატავს ჩვენი ერის ერთიანობას, პატრიოტიზმს, სიამაყეს და საბრძოლო სულს.

2 აირჩიეთ სწორი პასუხები.

- უზეირ ჰაჯიბეილის მუსიკა ჩვენი ეროვნული-სულიერი საგანძურია.
- "დღესასწაულის დღე" აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერაა.
- აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნის კომპოზიტორია უზეირ ჰაჯიბეილი.

"დღესასწაულის დღე"

მუსიკა უზეირ ჰაჯიბეილის, *სიტყვები* მირმეჰდი სეიდზადესია.

3 აირჩიეთ "დღესასწაულის დღე" სიმღერის ხასიათს შესაბამისი სურათი.

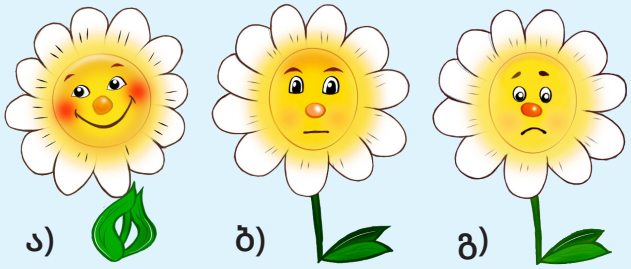

ა) ბ) გ)

მუშაობისას შესასრულებელი სიმღერები

რისთვის სრულდება შრომასთან დაკავშირებული სიმღერები?

ძველად ადამიანები სამუშაოს შესრულებისას სიმღერებს მღეროდნენ. ეს სიმღერები კონკრეტულ საქმიანობას ასახავდა. საქმესთან დაკავშირებული სიმღერები მხიარული, ამაღლებული განწყობისა და მხნე ხასიათისაა.

"მომავლის ოსტატები"

მუსიკა აღაბაჯი რზაევასი, *სიტყვები* ჰუსეინ აბასზადესია.

მუსიკის გარეშე და მუსიკალური ხმების თანხლებით, მოძრაობებით აჩვენეთ სამუშაოს სხვადასხვა სახეობა.

დირიჟორობის მოძრაობები

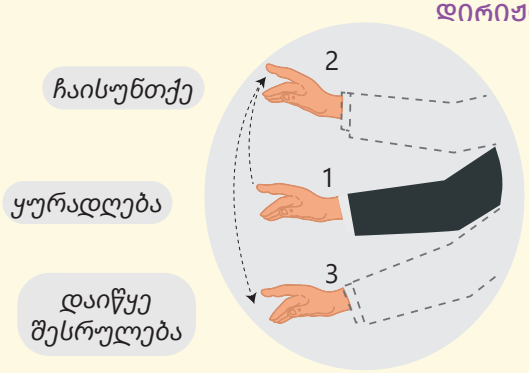

"ხერხი"

მუსიკა **აღაბაჯი რზაევასი,**
სიტყვები **ჯაჰანგირ მამედოვისა.**

პირველი სტროფი
Lazım olan şeyləri
Arif yığdı yanına.
Evcik tikmək istədi
Balaca Toplanına.

მისამღერი
Ay mişar, tələs, mişar,
Taxtanı tez kəs, mişar.

მეორე სტროფი
Neçə yol ölçdü, biçdi,
Yorulmadan çalışdı.
Öz sevimli işinə
Başı yaman qarışdı.

მისამღერი
Ay mişar, tələs, mişar,
Taxtanı tez kəs, mişar.

მესამე სტროფი
Ətrafda nə vardısa,
Görünmədi gözünə.
Evcikdən çıxmaq üçün
Yer qoymadı özünə.

მისამღერი
Ay mişar, tələs, mişar,
Taxtanı tez kəs, mişar.

2 **სიმღერა "ხერხი"მასწავლებლის დირიჟორობით გამომსახველად იმღერეთ.**

აღაბაჯი რზაევა აზერბაიჯანის პირველი პროფესიონალი ქალი კომპოზიტორებიდან ერთ-ერთია. მის შემოქმედებაში ბავშვთა სიმღერებს დიდი ადგილი უჭირავს. ბავშვები "მოდი, მოდი, გაზაფხულის დღეებო!", "მტრედი", "თოჯინა", "დილის ოსტატები", "ხერხი" და სხვა მსგავს სიმღერებს დიდი მოწადინებით მღერიან.

3 **აირჩიეთ სიმღერა, რომლის ავტორიც აღაბაჯი რზაევა არ არის:**

ა) "სპორტი"
ბ) "მომავლის ოსტატები"
გ) "ხერხი"

სამუშაოს შესრულებისას რომელ სიმღერას იმღერებდით?

აკვნის სიმღერები

რატომ მღერიან აკვნის სიმღერებს ჩვილი ბავშვის დასაძინებლად?

ლაილები (აკვნის სიმღერები) არის სიმღერები, რომლებსაც ჩვილი ბავშვის დასაძინებლად მღერიან. ლაილებს აგრეთვე უწოდებენ თოჯინის მელოდიებს. ამ სიმღერებში მეორდება სიტყვები "ლაილაი", "ბალამ".

"დედის ლაილაი"

მუსიკა ოქთაი ზულფუგაროვის, *სიტყვები* რაფიგ ზეკასია.

1 მოცემული სიტყვებიდან აირჩიეთ ის, რომელიც შეესაბამება "დედის ლაილას" ნასიათს.

საზეიმო, სევდიანი, დიდებული, ჯადოსნური, გაბედული, საზუმარო

"ლაილაი"

მუსიკა ოქთაი ზულფუგაროვის, *სიტყვები* თეიმურ ელჩინისაა.

პირველი სტროფი

Laylay, mənim kukla balam, a laylay,
Laylay dedim, yuxula balam, a laylay,
Məstan yatdı, tez yat, laylay, a laylay,
Yer də saldım rahat, laylay, a laylay.

მეორე სტროფი

Laylay dedim, sən baxmadın sözümə,
Laylay dedim, yuxu gəldi gözumə.
Gərək mən də yatam, laylay, a laylay.
Desin anam, atam, laylay, a laylay.

2 „ლაილაის" სიმღერა მასწავლებლის დირიჟორობით გამომსახველად იმღერეთ.

ოქთაი ზულფუგაროვი აზერბაიჯანში ბავშვთა სიმღერების კომპოზიტორადაა ცნობილი. მან შექმნა ლამაზი და საინტერესო სიმღერები ბავშვებისთვის. კომპოზიტორის "დედის ლაილა", "ლაილაი", "ლამაზი სამშობლო", "სტუმრობა", "სპორტი" და სხვა სიმღერები ბევრმა ზეპირად იცის.

3 ოქთაი ზულფუგაროვის სიმღერების სახელების მოსაძებნად ამოხსენით კროსვორდი.

1. *ბავშვების საყვარელი სათამაშო გოგონა*
2. *მელოდიები, რომლებსაც ბავშვის დასაძინებლად მღერიან*
3. *სტუმრების გასტუმრება.*

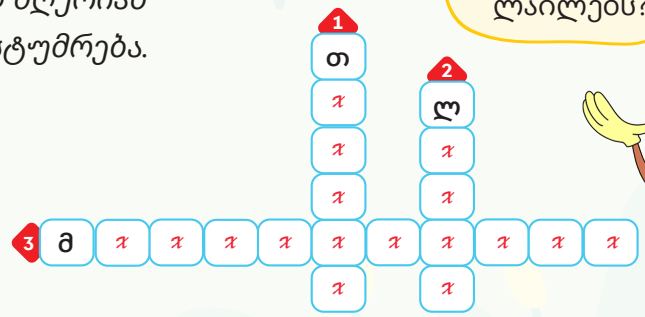

სიმღერა-თამაშები

როგორ შეიძლება სიმღერის თამაშის სახით წარმოჩენა?

სიმღერებს შორის არის სიმღერა-თამაშებიც. სიმღერა-თამაშების ხასიათი მხიარული და სახალისოა. თითოეულ სიმღერა-თამაშს საკუთარი წესები აქვს.

"სპორტი"

მუსიკა ოქტაი ზულფუგაროვის, *სიტყვები* სათთარ ზერდაბლისაა.

პირველი სტროფი

Kim sevirsə idmanı,
Bir, iki, üç, dörd.
Poladdan olar canı,
Bir, iki, üç, dörd.

მისამღერი

Bir, iki, üç, dörd.
Bir, iki, üç, dörd.

მეორე სტროფი

İdmanı sevirik biz,
Bir, iki, üç, dörd.
Bərkiyir bədənimiz,
Bir, iki, üç, dörd.

მისამღერი

Bir, iki, üç, dörd.
Bir, iki, üç, dörd.

1 **"სპორტი" სიმღერის შესრულებისას, შეასრულეთ ბარათზე მითითებული სპორტული მოძრაობები.**

სრულდება "სპორტი"სიმღერა. თამაშის მონაწილეები სიმღერაში "ერთი", "ორი", "სამი"და "ოთხი"სიტყვების გამოთქმისას ასრულებენ ბარათზე მითითებული სპორტული ვარჯიშის მოძრაობებს.

“ია” აზერბაიჯანული საბავშვო ხალხური სიმღერა

შეასრულეთ “ია” სიმღერა-თამაშის მოძრაობები.

“ია” სიმღერა-თამაშის წესები:

ჟღერს “ია” აზერბაიჯანული საბავშვო ხალხური სიმღერა. თამაშის მონაწილეები, როდესაც სიმღერაში ესმით სიტყვები “გაიშალე”, “გასწორდი”, “დაიმალე” და “შეიკუმშე”, ასრულებენ ნახატებზე ნაჩვენების შესაბამის მოძრაობებს.

“გაიშალე”

“გასწორდი”

“დაიმალე”

“შეიკუმშე”

2-მე განყოფილება

მარშის ჟანრი

შეცვლილი ნაბიჯით სიარულს თან ახლავს მუსიკა, რომელსაც მარში ეწოდება. ზოგიერთი სიმღერაც შეიძლება მარშის ჟანრს მივაკუთვნოთ.

გაკვეთილი

5

სპორტული მარშები

როგორ შეიძლება სპორტისა და მარშის მუსიკის დაკავშირება?

სპორტული შეჯიბრებებისა და ოლიმპიური თამაშების დროს აჟღერებულ მარშებს სპორტული მარშები ეწოდება. სპორტული მარშები მხნე და მასშტაბურია. ამ მუსიკალური ხმების თანხლებით სპორტსმენები შემოდიან მოედანზე გუნდური სახით, ასრულებენ საპატიო შემოვლას.

“ახალგაზრდა სპორტსმენების მარში”

მუსიკა მუსა მირზეიევის, *სიტყვები* ჰიქმეთ ზიასია.

პირველი სტროფი

Polad kimi bədənimiz,
“Gənc idmançı” adımız var.
Qüvvətliyik, sağlamıq biz,
Sıramıza gəlin, dostlar.

მისამღერი

Bizə yarış meydanıdır
Düzlər, çaylar, gen üfüqlər.
Hər oyunda, hər yürüşdə,
Üzümüzə gülür zəfər.

მეორე სტროფი

Məşq edirik yorulmadan,
Bərkiyirik gündən-günə.
Yeni-yeni zəfərlərə,
Çatmaq üçün sabah yenə.

მისამღერი

Bizə yarış meydanıdır
Düzlər, çaylar, gen üfüqlər.
Hər oyunda, hər yürüşdə,
Üzümüzə gülür zəfər.

1 **“ახალგაზრდა სპორტსმენების მარშის” სიმღერის მუსიკასთან შესაბამისად, ბარათზე მითითებული სპორტის სახეობა აღწერეთ მოძრაობებით.**

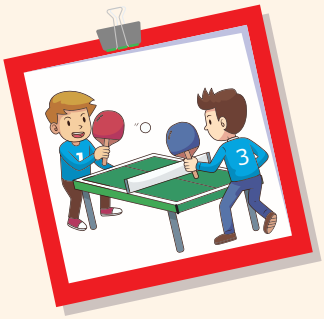

მუსა მირზაევი ცნობილი აზერბაიჯანელი კომპოზიტორია. მან შექმნა სხვადასხვა მუსიკალური ნაწარმოებები ბავშვებისთვის. ამ ნაწარმოებებიდან შეგვიძლია მაგალითად დავასახელოთ პიესა “მარში” და სიმღერა “ახალგაზრდა სპორტსმენების მარში.”

2 **მოცემული სიტყვების გამოყენებით შეადგინეთ წინადადება.**
მუსა მირზაევი, კომპოზიტორი, მარში, სპორტი, ხასიათი, სიმღერა, ეროვნული სული

პიესა მცირე მუსიკალური ნაწარმოებია.

პიესა “მარში”

მუსიკა მუსა მირზეიევისაა.

3 **პიესა “მარშის”მუსიკასთან შესაბამისად იარეთ ნაბიჯით.**

გაკვეთილზე რომელი მარშის გახმოვანებით ივარჯიშებდით?

გაკვეთილი 6

სალაშქრო მარშები

რატომ იყენებენ სალაშქრო მარშებში მუსიკალურ ინსტრუმენტებს?

სალაშქრო მარშები ჟღერს, როგორც მოწოდება სამშობლოს დასაცავად და შთააგონებს მომავალს. სხვადასხვა ლაშქრობებისა და სამხედრო აღლუმების დროს გახმოვანებული მარშები სალაშქრო მარშებია. ისინი ეხმარება ადამიანებს ადგილზე მოწესრიგებული ნაბიჯით სიარულში. ამ მარშების შესრულებისას გამოიყენება საკრავი და დასარტყამი ინსტრუმენტები.

მარშის სანახავად

დასარტყამი ინსტრუმენტი არის მუსიკალური ინსტრუმენტი, რომელიც ხმას გამოსცემს დარტყმით ან შენჯღრევით.

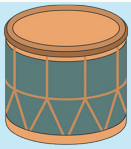

დოლი

ჟღარუნა

ზარი

დაირა

"სამშობლო"

მუსიკა საიდ რუსთამოვის,
სიტყვები სულეიმან რუსთამისაა.

პირველი სტროფი

Ey Vətən, torpağın əzizdir mənə,
Mən səndə tapmışam səadətimi.
Könüldən mahnılar qoşmuşam sənə
Çevirib bayrağa məhəbbətimi.

მისამღერი

Şöhrətim, ey Vətən, şanım, ey Vətən,
Sən mənim adımı ellərə yaydın.
Ürəyim, ey Vətən, canım, ey Vətən,
Mən şair olmazdım, sən olmasaydin.

მეორე სტროფი

Gözümü dünyaya açanda ilkin
Anamı görmüşəm, səni görmüşəm.
Əhdinə vəfalı bir oğul təki
Döyünən qəlbimi sənə vermişəm.

მისამღერი

Şöhrətim, ey Vətən, şanım, ey Vətən,
Sən mənim adımı ellərə yaydın.
Ürəyim, ey Vətən, canım, ey Vətən,
Mən şair olmazdım, sən olmasaydin.

1 სიმღერა "სამშობლო" შეასრულეთ მისი ხასიათის შესაბამისად.

2 **სიმღერა “სამშობლოს”შეასრულეთ დასარტყამი დოლების თანხლებით, ადგილზე ნაბიჯით სიარულით.**

დასარტყამი დოლი

საიდ რუსთამოვი აზერბაიჯანელი კომპოზიტორებიდან ერთ-ერთია, რომელიც ძირითადად სიმღერის ჟანრში წერდა. მისი მრავალი სიმღერა ეძღვნება სამშობლოს, შრომას, ბუნებას. კომპოზიტორს ასევე აქვს სიმღერები: “სამშობლო”, “მესაზღვრეთა სიმღერა”, “სუმგაითი,”
“სურეია”, “ია” და სხვა.

3 **საიდ რუსთამოვის შესახებ ინფორმაცია ყვავილის ფურცლებზე ჩაიწერეთ.**

საზეიმო მარშები

როგორ უნდა შევასრულოთ მარშის მუსიკა, რომ საზეიმოდ ჟღერდეს?

გამარჯვების აღლუმის სანახავად

საზეიმო მარშები სამხედრო აღლუმებზე, სადღესასწაულო ღონისძიებებზე გაისმის. ამ მარშების მუსიკა დიადია. საზეიმო მარშები სპორტულ და სალაშქრო მარშებზე უფრო ნელი ტემპით სრულდება.

“ო, სამშობლო”

მუსიკა უზეირ ჰაჯიბეილის, *სიტყვები* სამედ ვურღუნისაა.

1 **“ო, სამშობლო” სიმღერა შეასრულეთ ცხრილის შესაბამისად დასარტყამი მუსიკალური ინსტრუმენტების თანხლებით.**

	1	2	3	4	5	6
დოლზე დარტყმა						
ზარის შენჯღრევა						
დასარტყამ დოლზე დარტყმა						

} 3 ჯერ

“სამშობლო”

მუსიკა საიდ რუსთამოვის, *სიტყვები* სულეიმან რუსთამისაა.

2 **ლაშქრობის დროს აზერბაიჯანის ოკუპაციიდან გათავისუფლებულ ტერიტორიებზე დემონსტრირებული ცნობილი ტაბლოებით საზეიმოდ შეასრულეთ სიმღერა “სამშობლო.”**

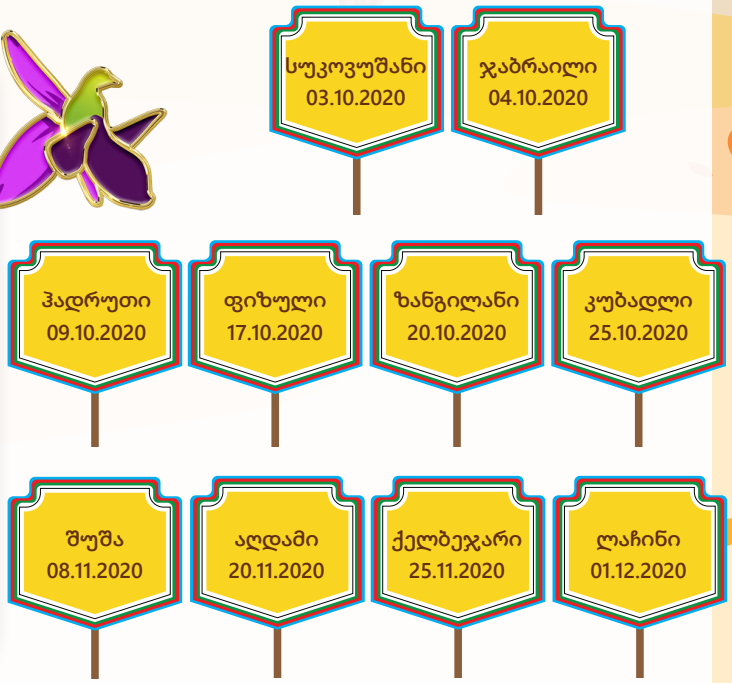

რა განცდები გამოიწვია თქვენში გაკვეთილზე გახმოვანებულმა მუსიკამ?

შრომითი ცეკვები

ცეკვის დროს მუსიკალური ხმების თანხლებით ადამიანები გრძნობებსა და სხვადასხვა მოვლენებს მოძრაობებით გამოხატავენ. ცეკვის ხასიათის მქონე სიმღერებიც ბევრი არსებობს.

როგორ შეიძლება სხვადასხვა სახის შრომის ცეკვით ჩვენება?

არსებობს სხვადასხვა სახის შრომის ამსახველი ცეკვები. მათ შრომითი ცეკვები ეწოდება. ამ ცეკვებში შესრულებული სამუშაო მოძრაობებით გამოიხატება. შრომითი ცეკვები, ძირითადად, კოლექტიურად სრულდება.

მხატვრული ფილმის "შეხვედრა" ერთი ნაწყვეტის საყურებლად

აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვა "ბამბა"

ცეკვა "ბამბა" შეასრულეთ მისი ხასიათის შესაბამისად.

ცეკვის ელემენტების სქემა

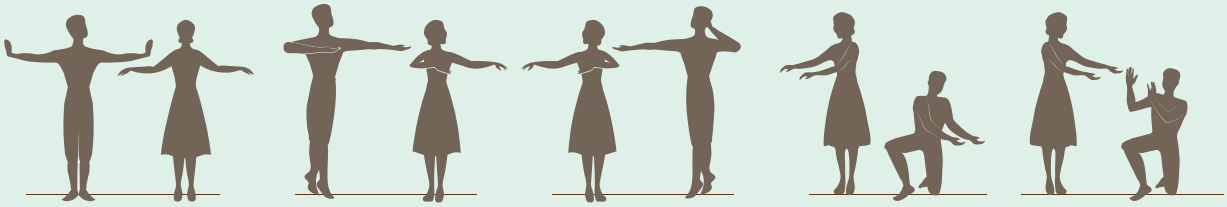

აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვები ძალიან მრავალფეროვანია. ჩვენი ცეკვები თავის თავში ჩვენი ხალხის ეროვნულ ხასიათს, ცხოვრებასა და ყოფას ასახავს.

შაფიგა ახუნდოვა აზერბაიჯანის ცნობილი კომპოზიტორია. მისი ნაწარმოებები ჩვენს ქვეყანაში ფართოდაა გავრცელებული. კომპოზიტორმა ბავშვებისთვის ასევე დაწერა სიმღერები: "გამარჯვება ჩვენია", "ძვირფასო მასწავლებელო", "მშობლიური სკოლა", "მევენახეები" და სხვა.

2 **მოცემული სიტყვების გამოყენებით შეადგინეთ წინადადება.**

დაწერა, შაფიგა ახუნდოვა, კომპოზიტორი, ნაწარმოებები, ბავშვები

"მევენახეები"

მუსიკა შაფიგა ახუნდოვასი, *სიტყვები* ჯავად ჯავადისაა.

პირველი სტროფი

Qara şanı qara gözüm,
Göy tənəkdə düzüm-düzüm,
Becərmişəm onu özüm.
Hər tənəyi bir qanadım,
Üzümçüdür mənim adım.

მეორე სტროფი

Gilələri sarı, ağdır,
Salxımları çilçıraqdır,
Süfrələrə axacaqdır.
Hər yaşıl bağ bir muradım,
Üzümçüdür mənim adım.

3 **სიმღერის "მევენახეები" შესრულებისას ცეკვის მოძრაობებით აჩვენეთ ყურძნის მოსავლის აღება.**

კიდევ შრომის რა სახეს გამოსახავდით ცეკვაში?

სახუმარო ცეკვები

როგორ შეიძლება სახუმარო სცენების ცეკვით გამოხატვა?

ადამიანი ხშირად ხვდება სახუმარო სცენებს. ასეთი სცენები სასაცილო ცეკვებშიც აისახება. სახუმარო ცეკვებს იუმორის და თამაშის ელემენტები ახლავს.

“ხურჯინი” აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვა

1 ნახატზე მოვლენათა მიმდევრობა გამოსახეთ ცეკვის მოძრაობებით.

“სახუმარო სცენა”

1 გოგონები ბაღში ხილს კრეფენ და თავიანთ ხურჯინებში აგროვებენ.

2 ბიჭები ფარულად თავიანთ ცარიელ ხურჯინებს გოგონების სავსე ხურჯინებთან ცვლიან.

3 გოგონებიდან ერთ-ერთი ხედავს ხურჯინების გაცვლას და დაქალებს ეძახის.

4 გოგონები ბიჭებს ცეკვაზე იწვევენ.

5

ბიჭები ხურჯინებს გვერდზე დებენ და ცეკვავენ.

6

ამ დროს სამი გოგო ხურჯინებს ისევ უცვლის და ცეკვას შეუერთდება.

7

შემდეგ ბიჭები, როცა ხურჯინებს მიუახლოვდებიან, ხედავენ, რომ ისინი ცარიელია.

8

ყველა ერთად იცინის ამ შემთხვევაზე და ცეკვას განაგრძობს.

იუმორესკა არის იუმორისტული პიესა.

პიესა "იუმორესკა"

მუსიკა მუსა მირზაევისაა

2

მოძრაობებით აჩვენეთ ბარათზე გამოსახული ცხოველის "სახუმარო ცეკვა".

გმირული ცეკვები

როგორ შეიძლება გმირული ხასიათის ცეკვით გადმოცემა?

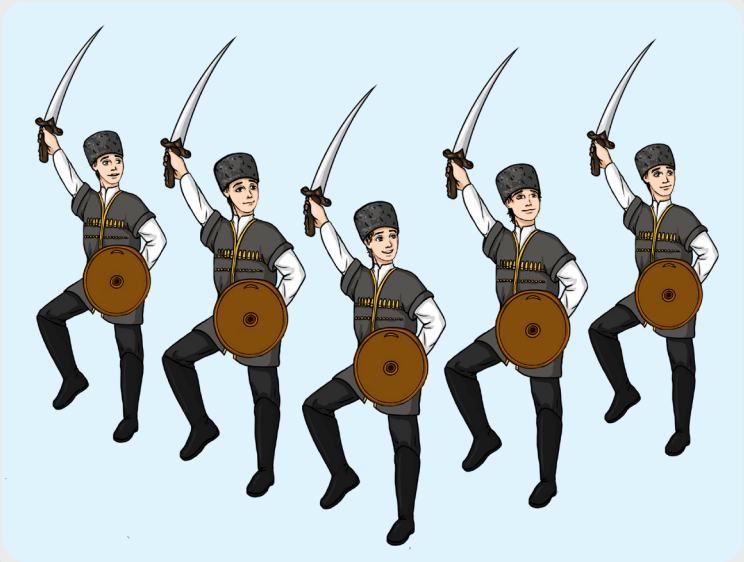

ისტორიულად, მტერზე გამარჯვების ყოველი ფაქტი დიდ ხალხურ დღესასწაულად იქცეოდა. გმირების დიდებული დასთანები იქმნებოდა, სიმღერები იწერებოდა, ცეკვები იქმნებოდა. გმირულ ცეკვებში ჩვენი ხალხის მამაცობა და გამბედაობაა გამოხატული. ასეთი ცეკვები მომავალზე, ახალ-ახალი მიღწევებისკენ მოგვიწოდებს.

"ჯანგი" აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვა

"ჯანგის" ცეკვა შეასრულეთ მისი ხასიათის შესაბამისად.

ცეკვის ელემენტების სქემა

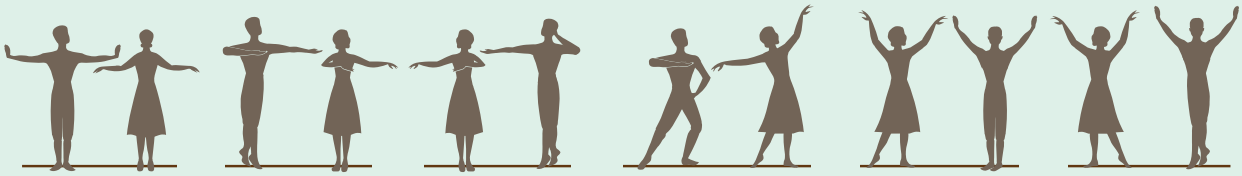

“ვიყოთ სამშობლოს ერთგულნი”

მუსიკა და სიტყვები ოქთაი ზულფუგაროვისაა

პირველი სტროფი

Azad etdi Vətəni
Xalqımızın qüdrəti.
Tarixlərdə yaşasın
Azəri, türk milləti.

მისამღერი

Babalartək hər zaman
Sadiq olaq Vətənə.
Zəfər çalaq, ucalaq,
Qalib gələk düşmənə.

მეორე სტროფი

Sevək işi, zəhməti,
Ağ günlərə yol olsun.
Əkək, quraq, yaradaq,
Sərvətimiz bol olsun.

მისამღერი

Babalartək hər zaman
Sadiq olaq Vətənə.
Zəfər çalaq, ucalaq,
Qalib gələk düşmənə.

2 **სიმღერა “ვიყოთ სამშობლოს ერთგულნი“ მასწავლებლის დირიჟორობით გამომსახველად იმღერეთ.**

3 **“ვიყოთ სამშობლოს ერთგულნი” სიმღერის ხასიათის შესაბამისად იცეკვეთ.**

რომელ ღონისძიებებზე შეასრულებდით გაკვეთილზე გახმოვანებულ სიმღერასა და ცეკვას?

სიმღერა, მარში და, ცეკვა

როგორ შეიძლება სიმღერაში, მარშსა და ცეკვებში დღესასწაულის განწყობის გადმოცემა?

ჩვენს ცხოვრებას სიმღერა, მარში და ცეკვა აფერადებს. სიმღერა, მარში და ცეკვა მუსიკაში სამი ძირითადი ჟანრია. ამ ჟანრებმა ერთმანეთზე გავლენა მოახდინეს და შეიქმნა სიმღერის, მარშის, ცეკვის ხასიათის ახალი მუსიკალური ნიმუშები. ასეთი მუსიკალური ნიმუშები ყოველდღიურ ცხოვრებაში, დღესასწაულებზე, ღონისძიებებზე და დასვენების დროს ჟღერს.

წინ გველის 31 დეკემბერი – მსოფლიო აზერბაიჯანელების სოლიდარობის დღე და ახალი წელი. ამ მოვლენასთან დაკავშირებით, გიწვევთ დღესასწაულზე. დღესასწაულზე ვითამაშოთ, დავუკრათ, ვიმღეროთ და ვიცეკვოთ!"

1 **დაადგინეთ მოსმენილი მუსიკალური ნიმუშის სახელწოდება და ჟანრი.**

სიმღერა | მარში | ცეკვა

მუსიკალური ნიმუშების მოსასმენად

2 **მარშის მუსიკის ხმის თანხლებით იარეთ ნაბიჯით. სიმღერა და ცეკვა შეასრულეთ მათი ხასიათის შესაბამისად.**

მელოდია, რიტმი, ტემპი

მუსიკის სამყარო ძალიან მდიდარია. ამ სამყაროს მშვენიერების გასაგებად საჭიროა მუსიკის გამომხატველი საშუალებების ცოდნა.

გაკვეთილი

12

მელოდია და ინტონაცია

მუსიკის პატარა ნაწილს რაზე შეუძლია ისაუბროს?

ყველა მუსიკალურ ნაწარმოებს აქვს მელოდია. მელოდია მუსიკის გამომხატველი საშუალებაა. მისი მოძრაობა აღმავალი და დაღმავალია. მელოდიაში ხასიათი და ცალკეული ნაწილები სხვადასხვა ინტონაციით გამოიხატება. როგორც ჩვენს მეტყველებაში, ისევე მუსიკაშიც არის კითხვის, ძახილის, დადასტურების, სიყვარულის, დამაჯერებლობის, გაკვირვების და ა.შ. ინტონაციები.

“ჩემი წიწილები”

მუსიკა გამბერ ჰუსეინლის, *სიტყვები* თოფიგ მუტელიბოვისაა.

Cip-cip cücələrim,
Cip-cip-cip-cip cücələrim,
Mənim qəşəng cücələrim,
Tükü ipək cücələrim.

პირველი სტროფი

Gözləyirəm, tez gəliniz,
Göy çəməndə dincəliniz.

მისამღერი

Ay mənim cücələrim,
Ay mənim cücələrim,
Mənim göyçək cücələrim.

Cip-cip cücələrim,
Cip-cip-cip-cip cücələrim,
Mənim qəşəng cücələrim,
Tükü ipək cücələrim.

მეორე სტროფი

Gəlin sizə yemək verim,
Mən su verim, çörək verim.

მისამღერი.

მესამე სტროფი

Arzum budur boy atasız,
Ananıza tez çatasız.

მისამღერი.

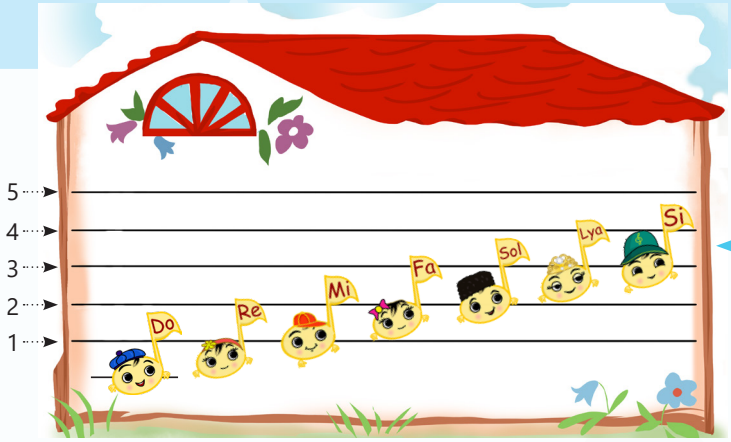

‘ნოტების სახლი”
ნოტი მუსიკალური ხმის წერითი ნიშანია. ნოტები 5 ხაზისაგან შემდგარ ნოტის სტრიქონზე იწერება. ზოგიერთი ნოტი დამატებით სტრიქონზე იწერება.

1 მოცემული ინტონაციით შეასრულეთ “ჩემი წიწილები” სიმღერის მისამღერი.

ჩუმად | ბრაზიანად | მხიარულად | სიყვარულით | სევდიანად

გამბერ ჰუსეინლი გამოჩენილი აზერბაიჯანელი კომპოზიტორია. მან დაწერა ბავშვებისთვის სიმღერები: "მთები", "გამარჯვებულთა სიმღერა", "გაზაფხული სასიამოვნოდ მოვიდა", "ჩემი წიწილები" და სხვა მუსიკალური ნაწარმოებები. კომპოზიტორის სიმღერა "ჩემი წიწილები", 100-ზე მეტ ენაზეა თარგმნილი.

2 დაასრულეთ კომპოზიტორ გამბერ ჰუსეინლის შესახებ წინადადებები.

1. კომპოზიტორი გამბერ ჰუსეინლი არის ..., ..., ... სიმღერების ავტორი.
2. ... სიმღერა ...-ზე მეტ ენაზე ითარგმნა.

3 მოცემული სქემის მიხედვით დაუკარით ქვემოთ და ზემოთ მიმართული ხმოვანი რიგი.

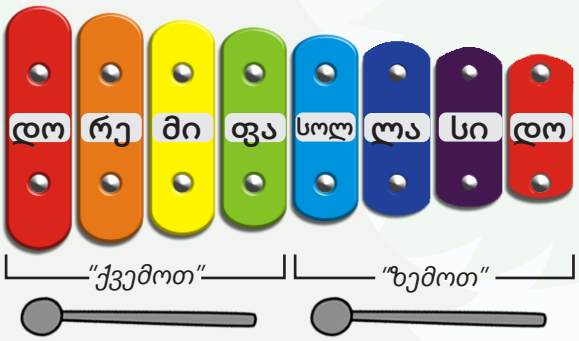

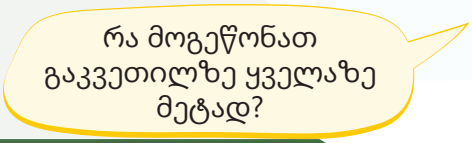

13 მუსიკალური რიტმები

როგორ ვაჩვენოთ მუსიკის რიტმი?

გულისცემის მოსასმენად

ჩვენ გარშემო არსებულ სამყაროში არის სხვადასხვა რიტმები: გულისცემა, ღამისა და დღის მონაცვლეობა, წელიწადის დროების ცვლილება და ა.შ. მუსიკაც რიტმის გარეშე არ არსებობს: რიტმი მუსიკალური გამოხატვის საშუალებათაგან ერთ-ერთია. გრძელი და მოკლე ხმები, პაუზები გარკვეული მიმდევრობით მეორდება და შედეგად ჩნდება სხვადასხვა რიტმული ფორმები. ხშირად მუსიკის ხასიათის, ჟანრის განსაზღვრა მისი მელოდიური, საცეკვაო და მარშული რიტმის მიხედვით შეიძლება.

	ნოტი	პაუზა
მეოთხედი ნოტი	♩	𝄽
მერვედი ნოტი	♪	𝄾
	♩ = ♪ + ♪	𝄽 = 𝄾 + 𝄾

“ჩემი წიწილები”

მუსიკა გამბერ ჰუსეინლის, *სიტყვები* თოფიგ მუტალიბოვისაა.

რიტმული სურათი: “ჩემი წიწილები”

ჯიპ - ჯიპ ჯუ - ჯე - ლე - რიმ, ჯიპ - ჯიპ - ჯიპ - ჯუ - ჯე - ლე - რიმ.

რიტმი არის ხმის და პაუზების გარკვეული მიმდევრობით გამეორება.
პაუზა არის დასვენება მუსიკის ხმისაგან.

"გამარჯვებულთა სიმღერა"

მუსიკა გამბერ ჰუსეინლის,
სიტყვები ელექბერ ზიათაისაა.

პირველი სტროფი

Bizi dağlar qartalıtək böyüdən
Bir anasan, ey doğma yurd, ey Vətən!
Öz mahnını öyrədirsən bizə sən,
Qaliblərin mahnısıdır bu mahnı.

მეორე სტროფი

Bu mahnıyla ötür aylar, fəsillər,
Ağ günlü bir dünya qurur nəsillər.
Qulaq verin, ellər, ellər, ay ellər,
Qaliblərin mahnısıdır bu mahnı.

მესამე სტროფი

Bu mahnıyla, uşaqlar, ay uşaqlar,
Dərs oxuyub, boy atırıq bəxtiyar!
Qoy deyirik – bilsin yaxın-uzaqlar,
Qaliblərin mahnısıdır bu mahnı.

1 "გამარჯვებულთა სიმღერა" რიტმული ფორმის მიხედვით შეასრულეთ დასარტყამი მუსიკალური ინსტრუმენტების აკომპანირებით.

რიტმული სახე: "გამარჯვებულთა სიმღერა"

2 ჯერ

Bi - zi dağ - lar qar - ta - lı - tək bö - yü - dən
Bir a - na - san, ey doğ - ma yurd, ey Və - tən!

2 "გამარჯვებულთა სიმღერა"-ს პირველი სტროფი იმღერეთ მისი ხასიათის შესაბამისად.

ნელი, საშუალო და სწრაფი ტემპები

ტემპი როგორ ახდენს გავლენას მუსიკის ხასიათზე?.

მუსიკის ხასიათი და განწყობა მისი შესრულების სისწრაფეზეა დამოკიდებული. მუსიკაში დღესასწაულის განწყობა, მოძრაობა, აღგზნება, სევდა, ფიქრი, თავშეკავებულობა და ა.შ. ტემპის საშუალებით შესაძლებელია გადმოიცეს.

ტემპის სახეები

ნელი

საშუალო (ზომიერი)

სწრაფი

ტემპი არის მუსიკალური ნაწარმოების შესრულების სისწრაფე.

“გამარჯვებულთა სიმღერა”

მუსიკა გამბარ ჰუსეინლის, *სიტყვები* ელაქბერ ზიათაისაა.

“გამარჯვებულთა სიმღერა” შეასრულეთ საშუალო ტემპში.

ნაწყვეტი პიესიდან “სკოლისკენ მიმავალ გზაზე”.

მუსიკა გამბარ ჰუსეინლისაა.

"სკოლისკენ მიმავალ გზაზე"პიესის სხვადასხვა ტემპებში შესასრულებლად შეარჩიეთ შესაბამისი ხასიათი და მოათავსეთ შესაბამის სვეტში.

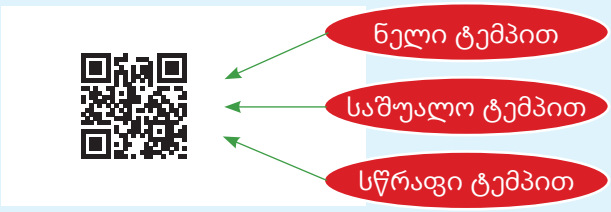

ტემპი	ნელი	საშუალო	სწრაფი
ხასიათი	?	?	?

წყობა, ზომა, დინამიკა

წყობა, ზომა და დინამიკა ასევე მუსიკალური გამოსახვის საშუალებებია. მუსიკალური გამოსახვის საშუალებები ერთმანეთთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული.

გაკვეთილი

15

მაჟორული წყობა

რაზე შეიძლება იყოს დამოკიდებული მუსიკის განწყობა?

მაჟორი მუსიკის ერთ-ერთი ძირითადი წყობაა. მაჟორულ წყობაზე დაწერილი მუსიკალური ნაწარმოებების ინტონაციები ძალიან ხშირად ასახავს მხიარულ, მხნე და ამაღლებულ განწყობას.

მაჟორული წყობის მოსასმენად.

ნაწყვეტი ნახატი ფილმიდან "ცეროდენა".

წყობა არის მუსიკალური გამოსახვის საშუალება, რომელიც ასახავს მუსიკის განწყობას.

“მატარებელი”

მუსიკა *ფიქრეთ ამიროვის,*
სიტყვები *ზეინალ ჯაბბარზადესია.*

პირველი სტროფი

Qatar gəlir uzaqdan,
Taq-taq, taq-taq, taq-taq-taq.
Gözləyirəm bayaqdan,
Taq-taq, taq-taq, taq-taq-taq.
Tələs, tələs, ay qatar,
Yel kimi əs, ay qatar.
Tələs, tələs, ay qatar,
Yel kimi əs, ay qatar.

მეორე სტროფი

Yol gəlir gündüz-gecə,
Taq-taq, taq-taq, taq-taq-taq.
Ürəyim vurur necə,
Taq-taq, taq-taq, taq-taq-taq.
Atam gəlir səfərdən,
Gözləyirəm səhərdən.
Yaxınlaşır qatar bax,
Taq-taq, taq-taq, taq-taq-taq.

1 "მატარებლის" სიმღერის განწყობის მიხედვით ბარათზე მოცემული ხასიათი აირჩიეთ.

ა)

ბ)

2 სიმღერა”მატარებელი” შეასრულეთ მისი ხასიათის შესაბამისად.

ფიქრეთ ამიროვი მსოფლიოში ცნობილი აზერბაიჯანელი კომპოზიტორია. მან დაწერა მრავალფეროვანი მუსიკალური ნაწარმოებები ბავშვებისთვის. ფიქრეთ ამიროვი არის სიმღერების "გაზაფხული მოდის", "მატარებელი", "ჩიტები", "ჩვენი ეზო" და სხვების ავტორი.

3 ფიქრეთ ამიროვის შესახებ რაც იცით, ჩაწერეთ ჩარჩოებში.

16 მინორული წყობა

როგორ შეიზლება
განვსაზღვრო
მუსიკალური
ნაწარმოების წყობა?

მუსიკის ძირითადი წყობებიდან ერთ-ერთი მინორული წყობა. მინორულ წყობაში დაწერილი მუსიკალური ნაწარმოებების ინტონაცია, ჩვეულებრივ, ასახავს სევდიან, მშვიდ, ფიქრიან და წუხილიან განწყობას.

მინორული
წყობის
მოსასმენად

წყობის სახეები

- **მაჟორი**
- **მინორი**

"ჩიტები"

მუსიკა ფიქრეთ ამიროვის,
სიტყვები ზეინალ ჯაბბარზადესია.

პირველი სტროფი
Quşlar, quşlar, uçan quşlar,
Göydə qanad açan quşlar.
Gəlin qonun ağaclara,
Gəlin qonun ağaclara.

მისამღერი
Deyin, uçursuz hara?
Deyin, uçursuz hara?

მეორე სტროფი
Yaşıl sərin bağlarımız,
Gül-çiçəkli dağlarımız.
Çəmənimiz, düzümüz var,
Gəlin sizə sözümüz var.

მისამღერი
Deyin, uçursuz hara?
Deyin, uçursuz hara?

მესამე სტროფი
Qorxmayın, biz daş atmarıq.
Sinənizi qanatmarıq.
Bağçamızda çox uşaq var,
Sizi sevər, oynadarlar.

მისამღერი
Deyin, uçursuz hara?
Deyin, uçursuz hara?

1 სიმღერა "ჩიტების" განწყობის მიხედვით აირჩიეთ ბარათზე მოცემული ხასიათი.

ა)

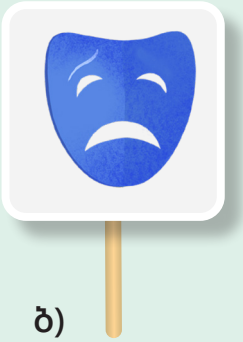

ბ)

2 ბარათზე მოცემული განწყობით იმღერეთ სიმღერა "ჩიტები".

პირველი სტროფი და მისამღერი

მეორე სტროფი და მისამღერი

მესამე სტროფი და მისამღერი

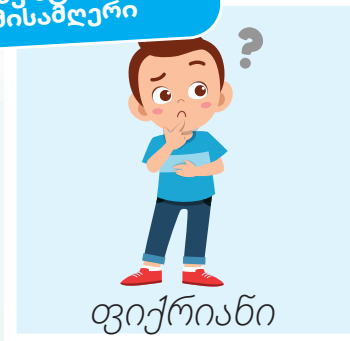

3 შეადარეთ სიმღერები "ჩიტები" და "მატარებელი".

"მატარებელი"

"ჩიტები"

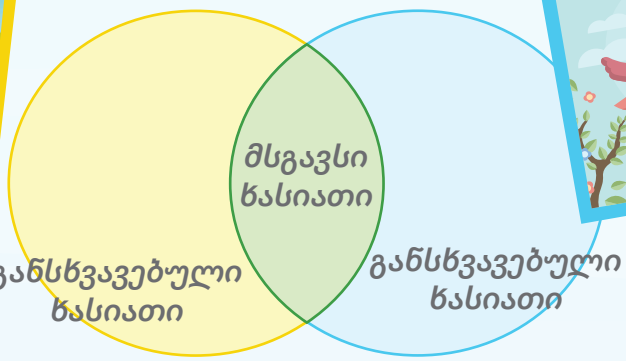

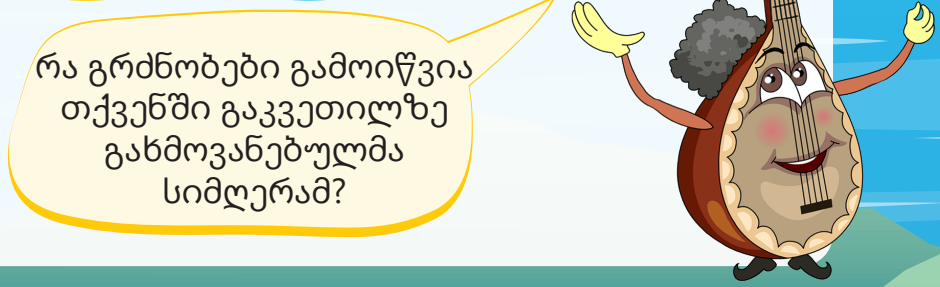

მუსიკალური ზომა: "ერთი და, ორი და"

მუსიკაში არის მაგარი და რბილი ხმები. ისინი გარკვეული წესით ენაცვლება ერთმანეთს. ამ ხმების მონაცვლეობას მუსიკალური ზომა ეწოდება. მუსიკალური ზომები სხვადასხვაა. მუსიკალურ ზომებს შესაბამისი დირიჟორობის სქემები აქვს. არის ისეთი მუსიკალური ნაწარმოებებიც, რომლებსაც ზომის მიხედვით "ერთი და, ორი და"-ს თქმით უნდა დირიჟორობა.

დირიჟორობის სქემა

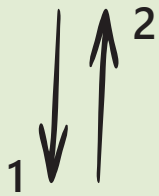

საწყისი მდგომარეობა

ერთი და

ორი და

მუსიკალური ზომა არის მაგარი და რბილი ხმების გარკვეული წესით მონაცვლეობა.

"ჩიტები"

მუსიკა ფიქრეთ ამიროვის,
სიტყვები ზეინალ ჯაბბარზადესია.

1 **სიმღერა "ჩიტები" შეასრულეთ დირიჟორობით.**

2 **"ჩიტების" სიმღერაში მაგარი და რბილი ხმები უჩვენეთ ბარათებზე მოცემული მოძრაობებით.**

მაგარ ხმაზე ტაშის დაკვრა

რბილ ხმაზე მუშტების ერთმანეთში შეჯახება

რიტმული სახე: სიმღერა"ჩიტები"

Quş - lar, quş - lar, u - çan quş - lar, Göy - də qa - nad a - çan quş - lar.

"იალლი" აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვა

3 **შეასრულეთ ცეკვა "იალლი" მისი ხასიათის შესაბამისად.**

ცეკვის ელემენტების სქემა

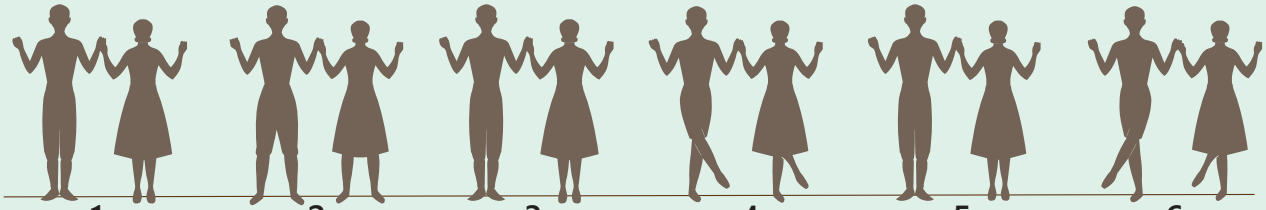

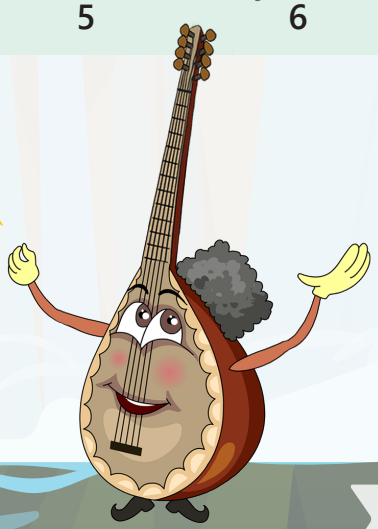

რა იყო თქვენთვის საინტერესო გაკვეთილზე?

მუსიკალური ზომა: "ერთი და, ორი და, სამი და"

დირიჟორობის სქემა

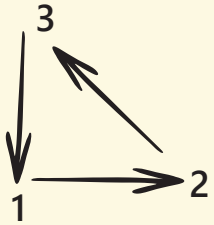

არსებობს ისეთი მუსიკალური ნაწარმოებებიც, რომელთა მუსიკალური ზომის მიხედვით "ერთი და, ორი და, სამი და"-ს თქმით უნდა დირიჟორობა. ეს მუსიკალური ზომა ასახავს ერთი მაგარი და ორი რბილი ხმის მონაცვლეობას.

საწყისი მდგომარეობა

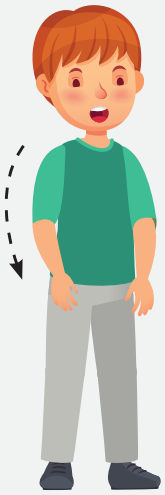

ერთი და

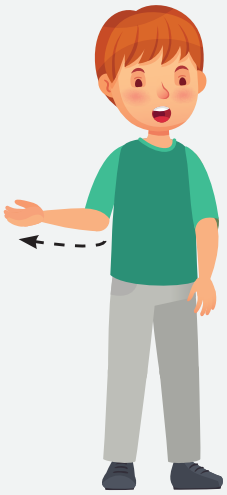

ორი და

სამი და

“მიხაკი”

მუსიკა საიდ რუსტამოვის, *სიტყვები* მირმეჰდი სეიდზადესია.

პირველი სტროფი

Qərənfilim açıb qönçə,
Yarpaqları incə-incə.
Ətir yayır hər tərəfə
Bağçamızda meh əsdikcə.

მეორე სტროფი

Var bağçada hər rəng çiçək,
Qərənfilim gözəl, göyçək.
Gülür bağda bahar çağı,
Söyləyir, gəl, ətrimi çək.

მესამე სტროფი

Bağda gördüm hər rəngini,
Sevdim gülün qəşəngini.
Mən ətrindən aldım onun,
Bu nəğmənin ahəngini.

1 სიმღერა”მიხაკი” შეასრულეთ დირიჟორობით.

“ჩემო ბატკანო” აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა

2 “ჩემო ბატკანო” სიმღერას ბარათებზე მოცემული მოძრაობებით გაუწიეთ აკომპანირება.

მაგარ ხმაზე ტაშის დაკვრა

დაუძაბავი ხმის დარტყმა

“ჩემი ბატკანო” სიმღერის რიტმული სახე

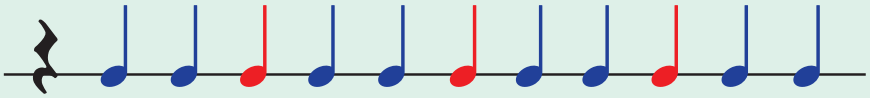

წითელი – მაგარი ხმები, ლურჯი – რბილი ხმები

2 ჯერ

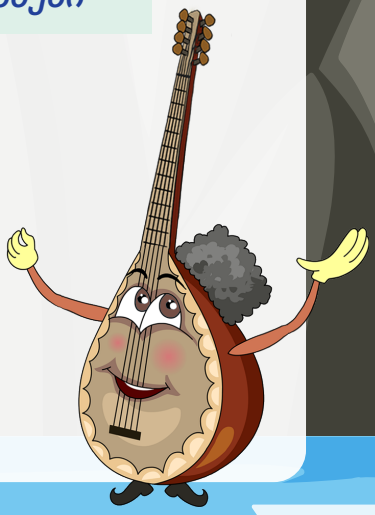

19 ხმის ძალა – დინამიკა

რისი ჩვენება შეიძლება მუსიკაში ხმის ძალით?

როგორც ჩვენს მეტყველებაში, მუსიკასაც შეუძლია "ყვირილი" ან "ჩურჩული". მუსიკაში ხმის ძალას გამოხატვის საშუალება – დინამიკა აჩვენებს. არსებობს ორი ძირითადი დინამიკური ნიუანსი: ფორტე (ძლიერი ხმა) და პიანო (სუსტი ხმა).

დინამიკა არის ხმის ძალის გამოხატვის მუსიკალური საშუალება.

"წითელი ბუშტი"

მუსიკა **აღაბაჯი რზაევასი,**
სიტყვები **ჯაჰანგირ მამედოვისა.**

პირველი სტროფი
Böyük qardaşım mənə
Bir şar aldı hədiyyə.
Üstünə ulduz çəkib,
Onu uçurtdum göyə.

მისამღერი
Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.
Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.

მეორე სტროფი
Şarım uçdu, hey uçdu
Bapbalaca göründü.
Göyün lap ortasında
Ağ dumana büründü.

მისამღერი
Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.
Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.

მესამე სტროფი
Radionu qururam
Oyananda hər səhər,
Görən nə vaxt şarımdan
Verəcəklər bir xəbər.

მისამღერი
Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.
Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.

1 **სიმღერა"წითელი ბუშტის" შესრულებისას მისამღერი ბარათზე ნაჩვენები დინამიკური შეფერილობებით შეასრულეთ.**

მისამღერი

Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.
Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.

f – ფორტე

p – პიანო

"ნოვრუზი" აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვა

ცეკვის ელემენტების სქემა

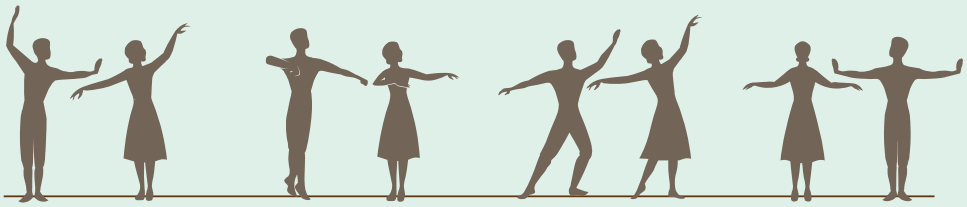

1 2 3 4

2 **ცეკვა"ნოვრუზი" შეასრულეთ მისი ხასიათის შესაბამისად.**

მუსიკალური ენა

როგორ შეუძლია მუსიკას "ლაპარაკი"?

მუსიკას აქვს საკუთარი, უნიკალური ენა – მუსიკალური ენა. ეს ენა შედგება არა სიტყვებისგან, არამედ მუსიკალური ხმებისგან. მუსიკალური გამოხატვის საშუალებათა მრავალფეროვნება მუსიკალურ ენას მდიდარსა და სხვადასხვაფეროვანს ხდის. მუსიკალური ენა ჯადოსნურია. მუსიკას, რომელიც ადამიანებს ატირებს და აცინებს, შეუძლია სხვადასხვა მოვლენაზეც ილაპარაკოს.

"წითელი ბუშტი"

მუსიკა ალაბაჯი რზაევასი,
სიტყვები ჯაჰანგირ მამედოვისა.

1 სქემის მიხედვით "წითელი ბუშტის" სიმღერის მელოდია შეასრულეთ მეტალოფონზე.

2 **დაასრულეთ ცხრილი.**

მუსიკალური ნაწარმოების სახელწოდება	მელოდია	რიტმი	ტემპი	წყობა	ზომა (დირიჟორობის სქემის მიხედვით)	დინამიკური ნიუანსები
"წითელი ბუშტი"	ამაღლებული	საცეკვაო	საშუალო	?	?	?

"ნოვრუზი" აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვა

3 **"ნოვრუზის" ცეკვის შესრულებით, ბარათებზე მოცემული ნოვრუზის ოთხშაბათების გამოსახულება აჩვენეთ მოძრაობებით.**

შინაარსი და ფორმა მუსიკაში

შინაარსი მუსიკაში

მუსიკალურ ნაწარმოებს აქვს გარკვეული შინაარსი და ფორმა. ყოველი მუსიკალური ნაწარმოების ფორმა მისი შინაარსით განისაზღვრება.

რაზე შეუძლია მუსიკალურ ნაწარმოებს საუბარი?

მუსიკალური ნაწარმოების შინაარსი გულისხმობს, თუ რაზეა ლაპარაკი ამ ნაწარმოებში. ერთი და იგივე ჟანრის სხვადასხვა ნაწარმოებები შინაარსით შეიძლება განსხვავებული იყოს. მუსიკალური ნაწარმოების შინაარსი გადაიცემა მუსიკალური გამომსახველი საშუალებების გამოყენებით.

მელოდია	რიტმი	ტემპი	წყობა	ზომა (დირიჟორობის სქემის მიხედვით)	დინამიკური ნიუანსები
ამაღლებული	მელოდიური	ნელი	მაჟორი	"ერთი და, ორი და"	*f* (ფორტე)
დაღმავალი	საცეკვაო	საშუალო			
	მარში	სწრაფი	მინორი	"ერთი და, ორი და, სამი და"	*p* (პიანო)

"გამარჯვება ჩვენია"

მუსიკა შეფიგა ახუნდოვასი,
სიტყვები აბდულა შაიგისაა.

პირველი სტროფი

Çəkil bu torpaqdan, ey xain düşmən,
Bu böyük xalqımı yaxşı tanı sən.
Göz dikmə sevimli ana yurduma,
Yurdum arxalanır mətin orduma!

მეორე სტროფი

Ürəkdən bağlıyıq ana vətənə,
Biz aman vermərik azğın düşmənə.
Bizimdir sevimli, bu gözəl torpaq,
Ana yurdumuzdan düşməni qovaq!

1 **"გამარჯვება ჩვენია" სიმღერის შინაარსის შესახებ თქვენი აზრები ჩაწერეთ ცხრილში.**

ავტორთა სახელები	მელოდია	რიტმი	ტემპი	წყობა	ზომა (დირიჟორობის სქემის მიხედვით)	დინამიკური ნიუანსები	შინაარსი
შაფიგა ახუნდოვა, აბდულა შაიგი	ამაღლებული	მარში	საშუალო	მინორი	"ერთი და, ორი და"	ფორტე	?

2 **გამარჯვება ჩვენია" სიმღერა მისი რიტმის შესაბამისი ნაბიჯებით შეასრულეთ გამოხატვით.**

აზერბაიჯანის
რესპუბლიკის
სახელმწიფო ჰიმნი

მუსიკა უზეირ ჰაჯიბეილის,
სიტყვები აჰმედ ჯავადისაა.

3 **აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნის შესახებ ინფორმაციები ჩაწერეთ ცხრილში.**

ავტორთა სახელები	მელოდია	რიტმი	ტემპი	წყობა	ზომა (დირიჟორობის სქემის მიხედვით)	დინამიკური შეფერილობები	შინაარსი
?	?	?	?	?	?	?	

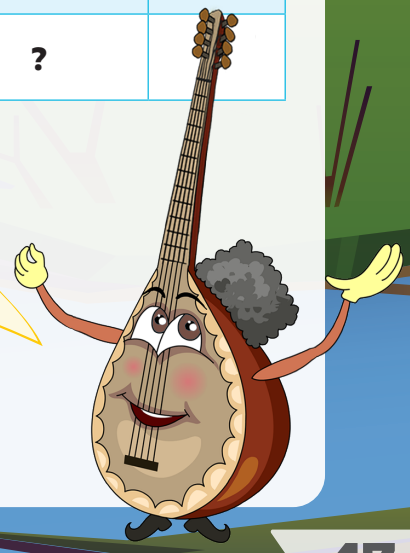

თუ თქვენ დაწერდით "ყარაბაღი აზერბაიჯანია!" სახელწოდების მუსიკალურ ნაწარმოებს, რომელ მუსიკალურ გამომსახველ საშუალებებს აირჩევდით?

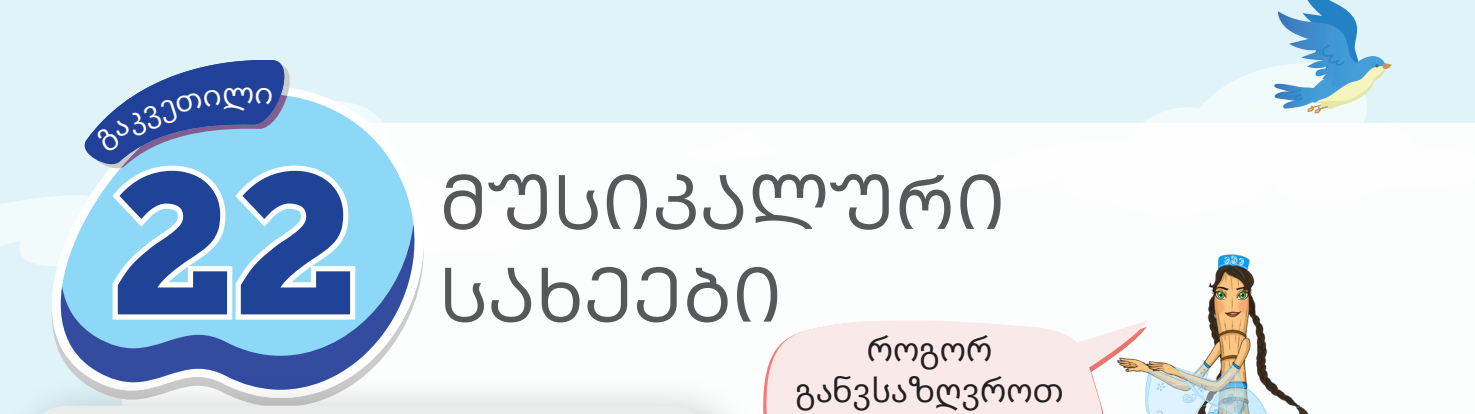

22 მუსიკალური სახეები

როგორ განვსაზღვროთ სახეები მუსიკაში?

ხმების მოსასმენად

მუსიკალურ ნაწარმოებში ადამიანის ცხოვრება, მისი გრძნობები და ფიქრები, ბუნების მოვლენები და ა.შ. ობრაზებით (სახეებით)არის წარმოდგენილი. მუსიკალურ ნაწარმოებში შეიძლება იყოს ერთი ან რამდენიმე სახე. ეს სახეები ურთიერთქმედებენ და ენაცვლება ერთმანეთს. შედეგად იხსნება მუსიკალური ნაწარმოების შინაარსი.

“ბებია მარტო დარჩა სახლში”

მუსიკა და სიტყვები ოქთაი ზულფუგაროვისაა.

პირველი სტროფი

Nənəm evdə qalıb tək,
Gedək ona baş çəkək.
Axı məni o görcək
Ürəkdən sevinəcək.

მეორე სტროფი

Deyəcək: – “Sağ ol, nəvə,
Sevinc gətirdin mənə”.
Sevinəcək, güləcək,
Üz-gözümdən öpəcək.

1 დაასახელეთ”ბებია მარტო დარჩა სახლში” სიმღერაში არსებული სახეები.

კანონი არის ერთი და იგივე მელოდიის განსხვავებული ხმებით მონაცვლეობითი გამეორება.

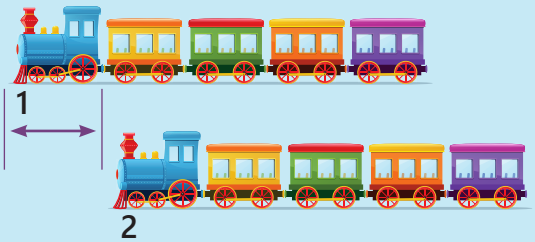

2 **“ბებია მარტო დარჩა სახლში” სიმღერა შეასრულეთ f და p დინამიკური შეფერილობებით კანონის სახით.**

"მოძრავი კანონი"

თამაშის წესები: კლასი იყოფა ორ ჯგუფად: დიდი ჯგუფი (1-ლი ხმა), პატარა ჯგუფი (მე-2 ხმა). თითოეული ჯგუფი ქმნის წრეს და განლაგებულია ერთმანეთის შიგნით ორ წრედ. ჯგუფის წევრები ერთმანეთისკენ მოქცეული, წრეში მოძრაობენ და სიმღერას ასრულებენ: დიდი ჯგუფი p, პატარა ჯგუფი f დინამიკური შეფერილობით. თითოეული "წრე" მხოლოდ საკუთარი შესრულების დროს იწყებს მოძრაობას. თამაშში ბავშვებმა უნდა მოუსმინონ ერთმანეთს და იმოძრაონ მუსიკის რიტმის შესაბამისად.

“შელალე” აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვა →

3 **ტექსტში მოცემული სახეები გამოსახეთ ცეკვის მოძრაობებით.**

"შელალე"

ბუნების ლამაზ ადგილას, მაღალი მთების შორის, მოედინებოდა შელალე (ჩანჩქერი). ახლომდებარე სოფლები ჩანჩქერის წყალს იყენებდნენ. ბავშვები ხშირად დადიოდნენ ჩანჩქერთან. ისინი ჩანჩქერის მახლობლად თამაშობდნენ და ცეკვავდნენ, ხოლო სახლში დაბრუნებისას თან წყალი მოჰქონდათ. რადგან წყალი სიცოცხლეა!

მუსიკალური სახეების დასადგენად რომელი მეთოდი იყო თქვენთვის უფრო ადვილი?

ერნაწილიანი მუსიკალური ნაწარმოებები

როგორ განვსაზღვროთ მუსიკაში ერნაწილიანი აგებულება?

ყოველ მუსიკალურ ნაწარმოებს აქვს გარკვეული აგებულება – ფორმა. არსებობს სხვადასხვა მუსიკალური ფორმა. ერნაწილიანი აგებულება მუსიკაში უმარტივესი ფორმებიდან ერთ-ერთია. ეს ფორმა A ასოთი აღინიშნება. მისამღერის გარეშე, მხოლოდ სტროფებისაგან შემდგარი სიმღერები აგებულებით ერნაწილიანია.

ერნაწილიანი მუსიკალური ნაწარმოებების სქემა

ა

"ბებია მარტო დარჩა სახლში"

მუსიკა და სიტყვები ოქთაი ზულფუგაროვისაა.

1 **მოსმენილი მელოდიის მიხედვით განსაზღვრეთ, "ბებია მარტო დარჩა სახლში" სიმღერის რომელი სტროფია.**

პირველი სტროფი

Nənəm evdə qalıb tək,
Gedək ona baş çəkək.
Axı məni o görcək
Ürəkdən sevinəcək.

მეორე სტროფი

Deyəcək: - "Sağ ol, nəvə,
Sevinc gətirdin mənə".
Sevinəcək, güləcək,
Üz-gözümdən öpəcək.

ა) პირველი სტროფი
ბ) მეორე სტროფი
გ) პირველი და მეორე სტროფი

2 **შეავსეთ ცხრილი.**

"ბებია მარტო დარჩა სახლში" სიმღერა	მელოდია	რიტმი	ტემპი
I სტროფი	?	?	?
II სტროფი	?	?	?

3 **"ბებია მარტო დარჩა სახლში" სიმღერა შეასრულეთ მისი რიტმისა და ტემპის შესაბამისად.**

როგორ შეაფასებდით გაკვეთილზე თქვენს მონაწილეობას?

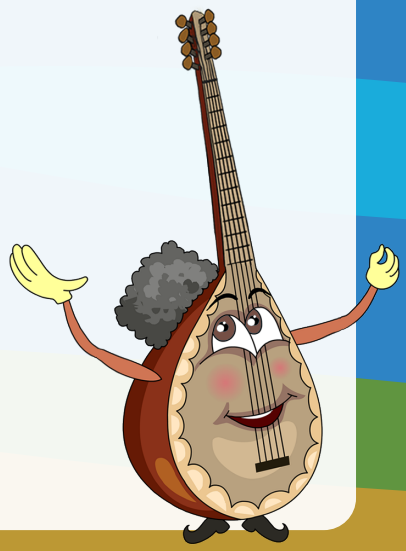

გაკვეთილი

24 ორნაწილიანი მუსიკალური ნაწარმოებები

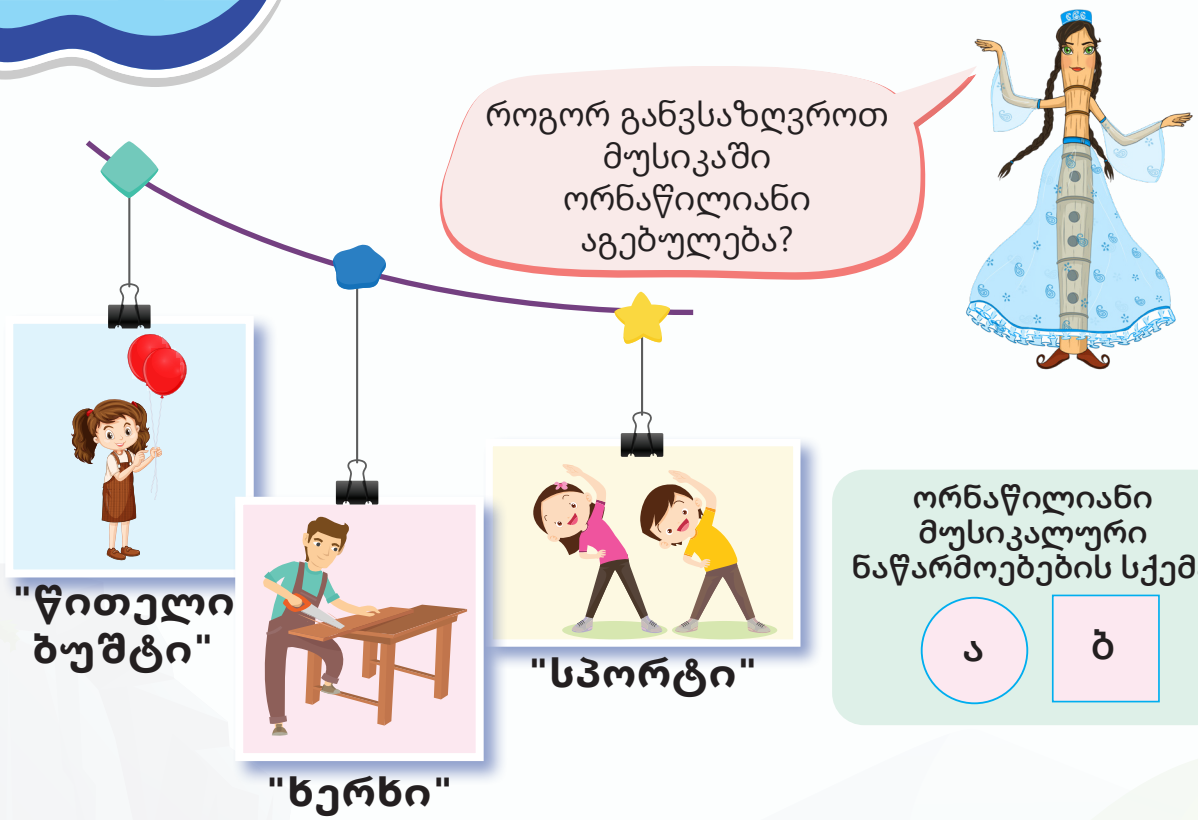

მუსიკალურ ფორმებს შორის არსებობს ორნაწილიანი სტრუქტურაც. ორნაწილიანი სტრუქტურა მარტივი მუსიკალური ფორმაა. ამ მუსიკალურ ფორმაში ორი განსხვავებული ნაწილია. ორნაწილიანი ფორმა AB ასოებით აღინიშნება. მისამღერის მქონე სიმღერები სტრუქტურით ორნაწილიანია.

"დაუკარი, იცეკვე!" აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა

შეავსეთ ცხრილი.

"დაუკარი, იცეკვე!" სიმღერა	მელოდია	რიტმი	ტემპი	ზომა (დირიჟორობის სქემის მიხედვით)
I ნაწილი	?	?	?	?
II ნაწილი	?	?	?	?

აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერების ისტორია ძალიან უძველესია. ხალხური სიმღერები თაობიდან თაობას გადაეცემოდა და დღემდე დიდი სიყვარულით იყო დაცული და შენახული. ასეთი სიმღერებიდან ერთ-ერთია – "იმღერე, იცეკვე!" აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა. აღსანიშნავია, რომ საზიზღარმა მტერმა, რომელიც ჩვენს ხალხური სიმღერების საკუთრად გამოცხადებას ცდილობდა, ამ სიმღერის მიტაცებაც სცადა.

"დაუკარი, იცეკვე!" აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა

პირველი სტროფი

Dost bağında açılıb güllər,
Sarılıb gülə sarı bülbüllər,
Qızlar düzüb telinə güllər,
Gülürlər nazlana-nazlana.
Gülürlər nazlana-nazlana.

მეორე სტროფი

Dost bağında bitər alçalar,
Ağ çiçəkləyər, yetər alçalar.
Toylarda qayda belədir:
Oğlan oynar, qızlar əl çalar.
Oğlan oynar, qızlar əl çalar.

მისამღერი

Mehribanım, mehriban,
Dur, oyna, çal, oyna!
Yaxşı oğlan, qəşəng qız, çal, oyna!
Gözəl oğlan, gözəl qız, çal, oyna!

მისამღერი

Mehribanım, mehriban,
Dur, oyna, çal, oyna!
Yaxşı oğlan, qəşəng qız, dur, oyna!
Gözəl oğlan, gözəl qız, çal, oyna!

2 შეასრულეთ"დაუკარი, იცეკვე!" სიმღერის ნაწილები მისი ხასიათის შესაბამისად.

ორნაწილიანი ფორმით დაწერილი სიმღერებიდან რომელი მოგეწონათ ყველაზე მეტად?

სამნაწილიანი მუსიკალური ნაწარმოებები

როგორ განვსაზღვროთ მუსიკაში სამნაწილიანი აგებულება?

მარტივ მუსიკალურ ფორმებიდან ერთ-ერთია სამნაწილიანი სტრუქტურა. სამნაწილიანი ფორმა სამი ნაწილისაგან შედგება და ABA ასოებით აღინიშნება. პირველი და მეორე ნაწილები ერთმანეთისგან განსხვავებულია, მესამე ნაწილი კი, ძირითადად, პირველი ნაწილის გამეორებაა.

სამნაწილიანი მუსიკალური ნაწარმოებების სქემა

ა	ბ	ა

"მებრძოლთა მარში"

მუსიკა უზეირ ჰაჯიბეილის, *სიტყვები* სამედ ვურღუნისა.

შეავსეთ ცხრილი.

"მებრძოლთა მარში"	ხასიათი	მელოდია	რიტმი	ტემპი	ზომა (დირიჟორობის სქემის მიხედვით)
იცვლება	?	?	?	?	?
არ იცვლება	?	?	?	?	?

2 .-”მებრძოლთა მარშის” სიმღერის მოსმენისას მისი ნაწილების რიტმი სქემაზე მოცემული მეთოდებით აჩვენეთ.

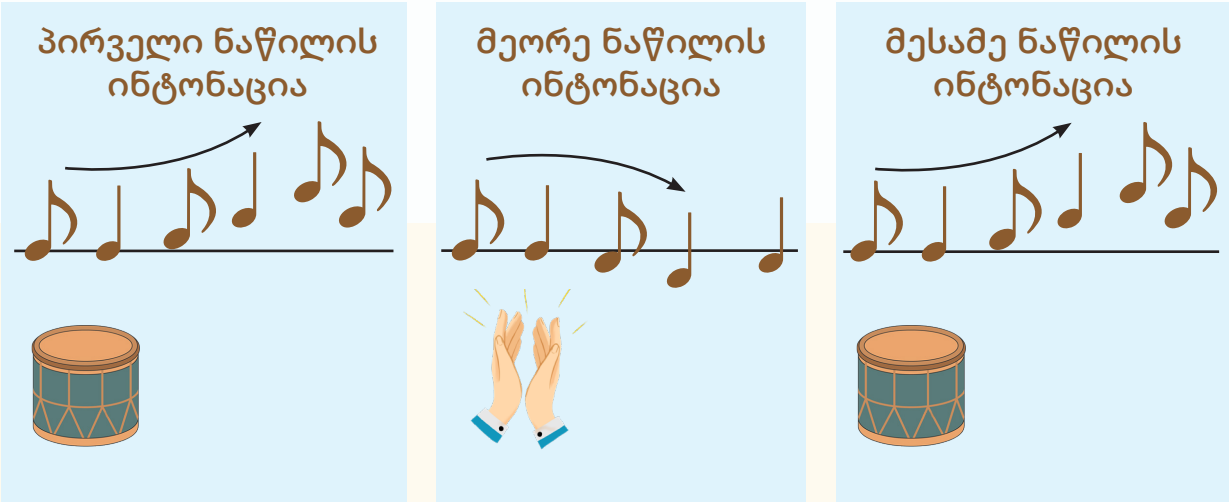

“დაუკარი, იცეკვე!” აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა

3 განსაზღვრეთ მოსმენილი მუსიკალური ნაწყვეტების აგებულება.

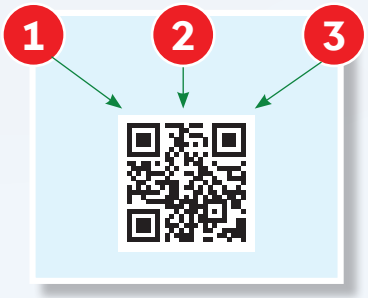

საკონცერტო დარბაზში

კომპოზიტორი-შემსრულებელი-მსმენელი

მუსიკის მოყვარულებისთვის კონცერტი დღესასწაულია. კონცერტზე მრავალფეროვანი მუსიკა სრულდება. საკონცერტო დარბაზში ადამიანები მუსიკის ცოცხალი შესრულებით სიამოვნებას იღებენ.

კონცერტიდან მიღებული განწყობა უფრო მეტად ვისზეა დამოკიდებული: კომპოზიტორზე, შემსრულებელზე თუ მსმენელზე?

ვერ მოიძებნება ადამიანი მუსიკა რომ არ უყვარდეს. მუსიკა უძველესი დროიდან ჩვენი ცხოვრების ნაწილად იქცა. როგორც იცით, სულ არსებობს 7 მუსიკალური ხმა. ამ ხმებიდან ჩნდება სხვადასხვაფეროვანი მუსიკალური ნაწარმოებები. ჩვენ გარშემო არსებულ სამყაროს კომპოზიტორები მუსიკალური ენით თავიანთ ნაწარმოებებში გამოხატავენ. ამ ნაწარმოებებს შემსრულებლები კონცერტებზე ახმოვანებენ და მსმენელებს მუსიკალურ სამყაროს აცნობენ.

კონცერტი არის გარკვეული პროგრამის (გეგმის) საფუძველზე მუსიკოსთა საჯარო გამოსვლა.

მხატვრული ფილმი "ბახტიარის" ნაწყვეტის სანახავად

1 მხატვრულ ფილმში ნაჩვენები "კონცერტის" დროს დაცული წესები ჩაწერეთ ცხრილში.

სიმღერის შესრულების წესები	შენიშვნებისათვის	მუსიკალური ნაწარმოების მოსმენის წესები	შენიშვნებისათვის
1. პოზა გამართულად დაიჭირეთ. 2. ჩაისუნთქეთ ცხვირით, პირიდან ნელ-ნელა ამოისუნთქეთ. 3. სიმღერა მისი შინაარსის შესაბამისად გამოთქმით შეასრულეთ.		1. დასაწყისიდან დასასრულამდე ყურადღებით მოისმინეთ. 2. მოსმენის დროს დაიცავით სიჩუმე.	

"კარგად დაჯექი, კარგად ადექი!"

მუსიკა აღაბაჯი რზაევასი, სიტყვები ისმაილ სოლთანისაა.

პირველი სტროფი

Kirləmə üst-başını,
Yaxşı otur, yaxşı dur!
İncitmə yoldaşını,
Yaxşı otur, yaxşı dur!

მეორე სტროფი

Təmiz yu əl-üzünü,
Danış sözün düzünü.
Yerə sürtmə özünü,
Yaxşı otur, yaxşı dur!

2 სიმღერა "კარგად დაჯექი, კარგად ადექი!" კანონით შეასრულეთ.

კომპოზიტორ საიდ რუსტამოვის სიმღერებისაგან შემდგარი კონცერტის ნაწყვეტი

3 კონცერტი, კომპოზიტორი, შემსრულებელი, მსმენელი, მუსიკალური ნაწარმოები, განწყობა

კონცერტზე შემსრულებლის, თუ მსმენელის როლში მონაწილეობას ისურვებდით?

აფიშა

კონცერტისადმი ინტერესის გასაღვივებლად როგორ შევადგინოთ აფიშა?

ჩვენ ხშირად ვხვდებით განცხადებებს. აფიშაც განცხადების ერთ-ერთი სახეობაა. მასზე იწერება კონცერტის სახელწოდება, ჩატარების ადგილი, შემსრულებლები და შესასრულებელი მუსიკალური ნაწარმოებების სახელები. ჩვეულებრივ, აფიშებს აკრავენ საზოგადოებრივ ადგილებში დაყენებულ სპეციალურ დაფებზე.

“ფერადი აფიშა”

მუსიკა ოქთაი ზულფუგაროვის, *სიტყვები* თეიმურ ელჩინისაა.

პირველი სტროფი
Rəngbərəng afişa
Asılıb divarda.
Konsertə çağırır,
Durmayın kənarda.

მეორე სტროფი
Tez gəlin, oxuyub
Çalacaq artistlər,
İki-üç yaşında
Balaca artistlər.

მესამე სტროფი
Buyurun, əyləşin,
Hörmətli qonaqlar.
Konsertə başlayaq,
Tələsir uşaqlar.

1 **“ბედნიერი ბავშვები” სახელწოდების კონცერტის აფიშისთვის დახატეთ სურათი.**

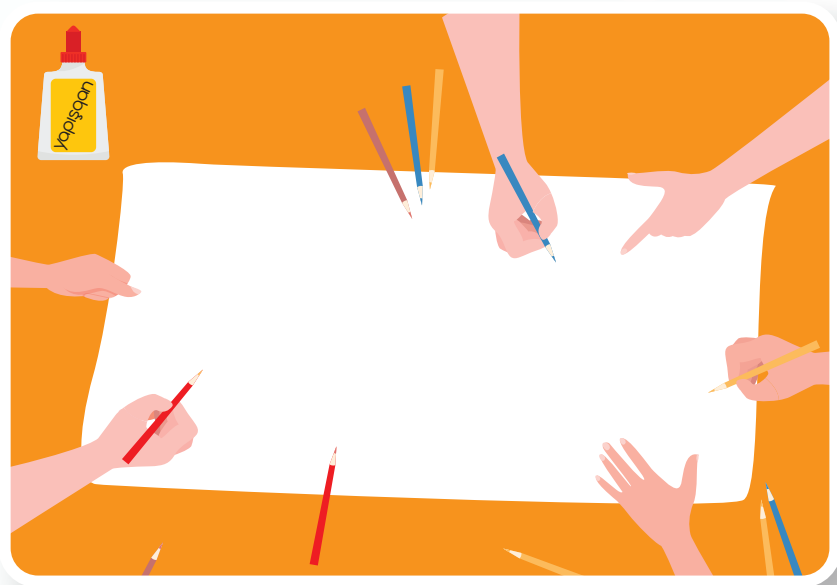

"დაუკარი, იცეკვე!", "ჩემი წიწილები", "მატარებელი", "კარგად დაჯექი, კარგად ადექი!", "გამარჯვებულთა სიმღერა", "სპორტი", "სამშობლო", "ხურჯინი", "შელალე", "იალლი" მუსიკალური ნიმუშებიდან ერთი ნაწყვეტი.

2 **.-მოსმენილი მუსიკალური ნიმუშების სახელები მათი ჟანრების მიხედვით ჩაწერეთ ცხრილის შესაბამის სვეტში.**

სიმღერა	მარში	ცეკვა

3 **"ბედნიერი ბავშვები" სახელწოდების კონცერტის აფიშისთვის აირჩიეთ 2 სიმღერა, 1 მარში, 1 ცეკვა.**

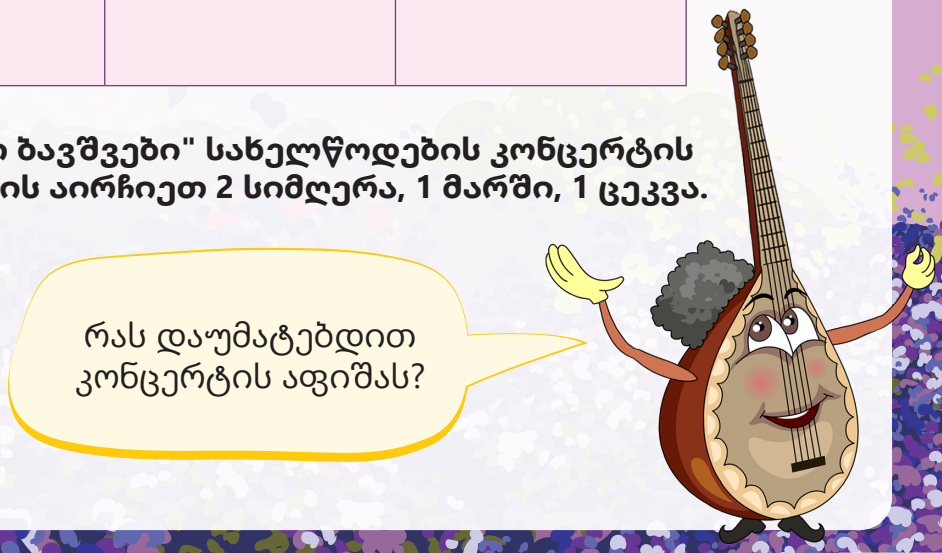

კონცერტისთვის მზადება

რატომ ტარდება
კონცერტამდე
საბოლოო რეპეტიცია?

კონცერტები არსებობს ანგარიშგებითი, სადღესასწაულო და სხვადასხვა თემატიკის. ყოველი კონცერტის ორგანიზებისთვის გარკვეული მოსამზადებელი სამუშაოები უნდა განხორციელდეს. კონცერტის თემა, შინაარსი, მონაწილეები განისაზღვრება და აფიშა მზადდება. შემსრულებლები კონცერტზე გამოსვლისთვის ემზადებიან.

1 **აფიშაზე მითითებული სიმღერები შეასრულეთ გამოხატვით.**

აფიშაზე მითითებული მარშის ხასიათის მუსიკალური ნიმუში

2 **მოსმენილი მუსიკალური ნიმუში მისი ხასიათის შესაბამისად შეასრულეთ დასარტყამ მუსიკალურ ინსტრუმენტებზე აკომპანირებით.**

3 **აფიშაზე მითითებული ცეკვა შეასრულეთ მისი ხასიათის შესაბამისად.**

სადღესასწაულო კონცერტი

ძვირფასო მეგობრებო!
დღესასწაულის კონცერტზე კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება. უკვე არსებობს "ბედნიერი ბავშვები" სახელწოდების კონცერტის აფიშა და თქვენ ამ კონცერტისთვის მზად ხართ. თქვენი აზრით, როგორ გამოვსახოთ კონცერტის სადღესასწაულო განწყობა?

1 **აფიშაზე მოცემული პირველი სიმღერა შეასრულეთ მისი ხასიათის შესაბამისად.**

აფიშაზე მოცემული მარშის ხასიათის მუსიკალური ნიმუში

2 **მოსმენილი მუსიკალური ნიმუში მისი ხასიათის შესაბამისად შეასრულეთ დასარტყამ მუსიკალურ ინსტრუმენტებზე აკომპანირებით.**

3 **აფიშაზე მოცემული მეორე სიმღერა შეასრულეთ მისი ხასიათის შესაბამისად.**

4 **აფიშაზე მოცემული ცეკვა შეასრულეთ მისი ხასიათის შესაბამისად.**

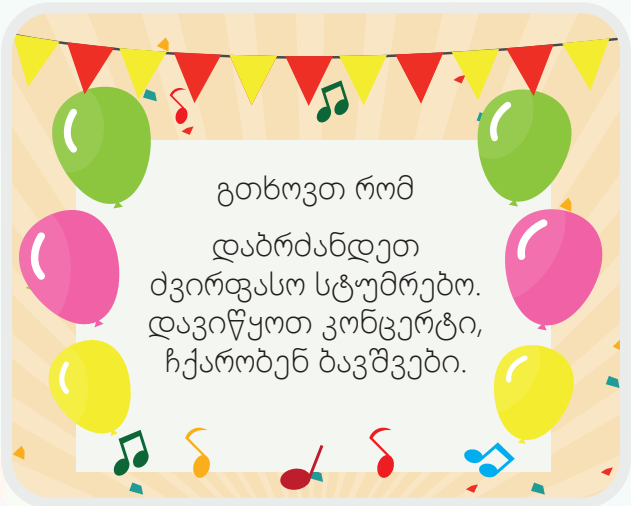

კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება!!!

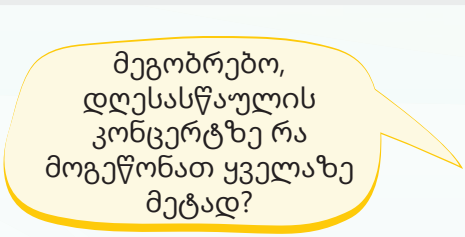
მეგობრებო, დღესასწაულის კონცერტზე რა მოგეწონათ ყველაზე მეტად?

გამოსაყენებლად რეკომენდებული რესურსები

უზეირ ჰაჯიბეილის
პორტალი
http://uzeyir.musigi-dunya.az

აზერბაიჯანის სახელმწიფო
საბავშვო ფილარმონია
http://www.aduf.az/kollektiv.html

მოსწავლის ელექტრონული
მუსიკალური ბიბლიოთეკა
http://mk.musigi-dunya.az/songs.html

მუსიკალური ბავშვის ცოდნის პორტალი
https://portal.azertag.az/az/encyclopedia/post/11410

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის კულტურის
სამინისტრო
საბავშვო მუსიკალური და სახელოვნებო
სკოლების სასწავლო პორტალი
http://music.mctgov.az